Gevonden gelden? . . .

MS Sinds jaar en dag kampt de overheid van de Staat der Nederlanden in toenemende mate met ernstige financiële problemen, die het haar steeds moeilijker maken de eindjes aan elkaar te knopen. Af en toe acht zij het blijkbaar passend de burgers des lands – die immers op gezette tijden als *kiezers* optreden – op de hoogte te stellen van nieuwe tegenvallers in de orde van grootte van enkele miljarden. Die informatie is gewoonlijk nogal summier en heeft veelal eerder het karakter van een *mededeling* sec dan van een uitleg die werkelijk inzicht zal kunnen verschaffen. Klaarblijkelijk gaat het slechts om een globaal idee van de diepte van een put, waarvan de spreekwoordelijke Sijmen – die hoe dan ook tòch weer zal moeten betalen – allang vreest dat hij schier bodemloos moet zijn. Die Sijmen kan zich eigenlijk niet eens voorstellen dat politici welhaast nonchalant kunnen praten over het al dan niet „aanvaardbaar" zijn van een tekort dat in één jaar misschien kan uitgaan boven zeven miljard . . . hetgeen voor zijn begrippen overeenkomt met 500 schóne guldens per hoofd van de bevolking, ofwel f 2000 schoon voor een vierpersoons gezin!

Wanneer zich een vergelijkbare situatie zou voordoen in een particuliere huishouding, ligt de gevolgtrekking voor de hand dat men de gouden stelregel der voorvaderen heeft veronachtzaamd en de tering niet naar de nering heeft gezet, zodat bijgevolg de uitgaven de inkomsten zijn gaan overtreffen. Alsdan is het duidelijk dat er in het bestedingspatroon moet worden gesnoeid, zeer zeker indien de inkomsten niet kunnen worden vergroot. Met andere woorden: er moet worden bezuinigd.

In de staatshuishouding kan een zelfde diagnose ook leiden tot een zelfde therapie. Daarbij moet overigens worden bedacht dat het ramen van de te verwachten inkomsten en het vaststellen van de voorgenomen bestedingen in die staat eigenlijk veel nauwgezetter behoren te gebeuren – bij het opstellen van de begroting – dan men zulks pleegt te doen in het gemiddelde gezin. Immers, de volksvertegenwoordiging dient erop toe te zien dat tering en nering op elkaar worden afgestemd en dat de staat zijn huishoudboekje niet te buiten gaat. Zou dat tòch gebeuren, dan móéten de inkomsten alsnog met kunstgrepen worden opgevoerd en móét het snoeimes in de uitgaven worden gezet. Zowel het ene als het andere dreigt de geordende gang van zaken in de nationale samenleving ernstig te verstoren en niet zelden ook internationale repercussies teweeg te brengen. Het is daarom begrijpelijk dat het merendeel der betrokkenen – in feite alle inwoners van de staat – in dergelijke gevallen met nauw verholen argwaan zal toezien hoe de overheid poogt een uitweg uit de moeilijkheden te vinden. De Nederlandse geschiedenis heeft reeds geboekstaafd in welke richting alsdan de voorkeur gemeenlijk gaat: zodra de noodzaak tot bezuinigen zich aandient, blijken de uitgaven ten behoeve van 's lands veiligheidsinstrument een zeer geringe prioriteit te genieten, wellicht omdat de produktie daarvan – en wel „24 uur veiligheid per etmaal" – niet direct zichtbaar is en men minder geneigd is een prijs te betalen voor iets welks waarde men eerst beseft wanneer het is verloren gegaan. Sinds onheuglijke tijden geniet dan ook het ministerie van defensie de twijfelachtige eer te mogen dienen als het sluitstuk van de rijksbegroting, een soort girokantoor waarop cheques konden worden uitgeschreven ten behoeve van andere departementen waar tekorten dreigden. Want in het verleden placht „Den Haag" stelselmatig het rode potlood ter hand te nemen om in de defensiebegroting te schrappen wat men èlders te kort kwam, en het woord „bezuinigen" impliceerde onveranderlijk dat het snoeimes zich keerde tegen de krijgsmacht. Dat is zózeer tot usance geworden dat Van Dale's Groot Woordenboek van de Nederlandse Taal als voorbeeld van het gebruik van dat werkwoord de zin vermeldt: *op de begroting van oorlog moet bezuinigd worden.*

In onze tijd is daaraan nog nauwelijks iets veranderd. Zodra de overheid zich weer eens ziet gesteld voor de noodzaak „nog enkele honderden miljoenen te vinden", breekt de draad waaraan het zwaard van Damocles hangt, en stort zich het rode potlood weer op de defensiebegroting. Wie misschien mocht hebben verwacht dat Nederlands positie als lid van het Noordatlantische bondgenootschap daarin enige verbetering zou brengen, moet zich wel danig teleurgesteld voelen. Want kennelijk meent het gezin dat van zijn vakantieplannen niet wilde afzien – en dat daarom „bezuinigde" door de noodzakelijke aanschaf van nieuwe sloten en grendels voor deuren, ramen en hekwerk na te laten – voor het

bewaken en beveiligen van zijn huis en hof nog schaamteloos erop te mogen rekenen dat de buren hun „morele plicht" wel zullen vervullen.
Desalniettemin lijkt het redelijk aan te nemen dat de Nederlandse overheid zich bewust zal willen zijn van de noodzaak de internationale openbare mening te zien als een belangrijke factor in haar besluitvorming. De huidige interdependentie van de volkeren maakt het – en zeker niet in de laatste plaats met het oog op de mondiale recessie – raadzaam de andere naties niet tegen zich in het harnas te jagen, en het gevaar daarvan is allerminst denkbeeldig als men wordt gerekend tot de spreeuwen die wel kersen willen eten maar geen bomen planten! Om die reden is derhalve ontegenzeglijk wel enige terughoudendheid geboden bij een eventueel snoeien in uitgaven waarmee ook andere leden van het bondgenootschap hun nationale veiligheidsbelangen nauw verbonden weten. Wanneer dientengevolge dan de opbrengst van het gebruikelijke aderlaten van Defensie gaat tegenvallen, zullen uiteraard de gezochte miljoenen of miljarden alsnog ergens anders moeten worden „gevonden". Geen nood echter, want ook daarvoor blijkt al een stereotiepe oplossing voorhanden. De overheid besluit haar eigen personeelslasten drastisch te beperken en wel door te „bezuinigen" op de salarissen van de ambtenaren, in wier loonzakjes zij dus simpelweg minder stopt dan waartoe zij zich heeft verplicht. Een oplossing die welhaast geniaal mag heten in haar eenvoud; die tevens een einde kan maken aan „de bevoorrechte positie van ambtenaren in vergelijking met werknemers in civiele ondernemingen" – waarvan verschillende vakbondsbestuurders schande plachten te spreken in plaats van dat te beschouwen als een ideaal dat ook voor hun eigen leden verdient te worden nagestreefd – en die bovendien door de ambtenaren *het voorbeeld* zou doen geven dat ook in andere categorieën de zozeer gewenste opofferingsgezinde solidariteit en inleveringsbereidheid zou doen ontspruiten.

Het laat zich terdege begrijpen dat de ambtenaren allesbehalve gecharmeerd zijn van het voortouw dat zij zo van hun werkgever krijgen opgedrongen. Nog afgezien van de vraag of van zo'n voorbeeld ook maar het geringste effect mag worden verwacht – naar dezerzijdse overtuiging een volslagen illusie! – moet worden vastgesteld dat het hier gehanteerde argument van de zogenaamd bevoorrechte positie van de ambtenaren in wezen moet worden gekwalificeerd als drogreden. Zonder op details in te gaan mag zeker wel worden opgemerkt dat tallozen destijds hun keuze eerst hebben laten vallen op een ambtelijke loopbaan na een uiterst zorgvuldige vergelijking van het *complete pakket van primaire, secundaire en randvoorwaarden* dat hen zou worden geboden in een civiele of in een ambtelijke carrière. Als anderen, op grond van dezelfde vergelijking, de voorkeur gaven aan een functie in een onderneming of vrij beroep, betekende zulks voor de eerste vaak een lager inkomen dat pas op de langere duur mogelijk kon worden gecompenseerd doch waarbij de geneeskundige verzorging en de pensioenvoorzieningen, bijvoorbeeld, als pluspunten konden worden gezien tegenover de hogere salariëring met bijkomende emolumenten van de andere. Indien dan ook nú wordt ingegrepen onder het mom dat de ambtenaar zoveel beter af is, wijzigt de overheid in feite alsnog achteraf de basisgegevens van de vergelijking die eens is geresulteerd in de keuze van hen die zich daarop in haar dienst hebben begeven. Het behoeft zeker geen betoog dat daarmee ernstig onrecht wordt gedaan aan een categorie werknemers die niet slechts per definitie loyaal wordt geacht doch dat ook bij herhaling in de praktijk bewijst te zijn.
Dat onder deze omstandigheden vooral het defensiepersoneel zwaar op de proef wordt gesteld, lijdt geen twijfel. Immers, die specifieke groep ambtenaren kent uit ervaring de usance dat de defensiebegroting als sluitpost wordt beschouwd, en moet daarnaast als ambtenaar persoonlijk op zich laten „bezuinigen" wat niet aan de krijgsmacht kan worden ontnomen! In het spraakgebruik van onze dagen pleegt men dan de term „dubbel gepakt" te bezigen.

Alleszins begrijpelijk dus dat de ambtenarenbonden, en met name de militaire belangenorganisaties, blijk geven van grote verontrusting en fel verzet aantekenen tegen een dergelijk bezuinigingsvoornemen. Het moge hen gelukken de overheid te brengen tot het inzicht dat het niet alleen de zuinigheid is, maar kennelijk ook de bezuinigingsdrift die vaak de wijsheid kan bedriegen; dat „geld vinden op de defensiebegroting" moet worden gelijkgesteld aan onverantwoord speculeren met zowel de nationale als de collectieve veiligheid van het bondgenootschap waarvan Nederland deel uitmaakt; en dat, ten slotte, „geld vinden in de loonzakjes der ambtenaren" bedenkelijk riekt naar activiteiten die in het Wetboek van Strafrecht als hoogst ongeoorloofd zijn omschreven!